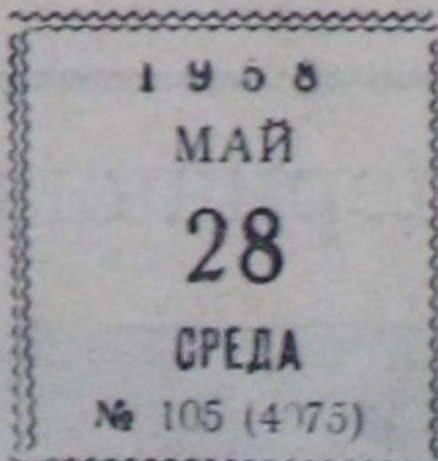

ШЫН

Совет Эвилелиниң коммунисттик партиясының тыва область болгаш кызыл хоорай комитеттеринин, ажылчы чоннар депутаттарының обл. ты болгаш кызыл хоорай советтеринин органы

Өртөө 20 коп.

Экономика талазы-биле кайы-кайызын-га дузалажырының Чөвүлелиниң киржикчилери чурттарның коммунисттик болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилеринин Чөвүлел хуралының дугайында тыналы (1 арын).
Кукурузаның тарылгазы дүрген дозуп, оң бедик дүжүдү дээш демисежиил! (1 арын).
Финляндияның Президентизи Урхо Кекконенниң СССР-де чоруп турары (1 арын).

Улаг-Хем районун «Күш-ажылдык хостуу» колхозун дүрген эш Глотовка, партия организациязының секретары эш Натип-оога (1 арын).
Хоорайлар, суурлар чагайжылгазы— бүгү-ниитинин чугула дээр (2 арын).
Черинг үшкү совет эдеринчи (2 арын).
А. Даваа. — Хей-ниитинин чуртунга кээмеги түзүлгени ак-сеткилдиг күтүс-

дик (2 арын).
НОГАА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫҢА СУМЕ. В. И. Зельштейн. — Чамлык ногаалары болгаш аш-чекте херектер оттарын тарымы (2 арын).
К. Салы. — Тес-Хемде культура-чырымышкын албан черлери четпес ажылдап турар (3 арын).
Былданыш школазында (3 арын).
Н. Чигир. — Делегей байлагының долчулазы (4 арын).

НОМ ТАРАДЫЛГАЗЫ — ЧУГУЛА ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛ

Совет улустун культуруг денелди үзүктөл чокка бедик, оларның культуруг херектерлери хүн бүрү өсүп турар. Ном, дөптер, солдун, сеткүдү бисте ажылчы чоннарның хүн бүрдөгү чугула херектели болу берген. Ол дугайын совет кижилеринин сэдип ап турар номнарының саны херечилеп турар. Бистин областың чоңу 1955 чылда 1 миллион 157 муң рубльдин номнарын сэдип алган болза, 1957 чылда 2 миллион 600 муң рубльдин номнарын сэдип алган.

Ажылчыннарның, колхозчуларның, совет интеллигенцияның, бүгү совет кижилеринин ортузунга номнарын хей-биле тарымының бүгү арталары область бар. Ам үеде ном сандылаар 20 тускай магазинер, херектел кооперациязының болгаш союзничать черинин 23 киоскилери область ачылган турар. Оң аңгы херектел кооперациязының кээге черлерде барык-ла бүгү магазинеринде база номнарын сандылап турар. Мынчанг бистин чуртувуста чыл бүрдө хей-биле үндүрүп турар номнарын чоңуну калык массаларың, ылангыя кээге чончө чедирип, тарымының таарымчалыг байдалы тургустунган.

Ном сандылаар ажылды бистин областың херектел кооперациязының шугумунга шилчткен чорук чоңуну ортузунга ном тарылгазын улам эки организастарыңга, бо чугула ажылды чангыс черде төвүдөл, өргөлөп башкарынга улам-на таарымчалыг болган. Оң түнүселинде Каз-Хем районун бүгү кээге магазинеринин шугумунга номнар сандылап тарымы ажылды чорудуп турар. Өрткен чылдың төвчүдүне ном тарылгазының айымын дүргүзүңга ол район чоңга 22,5 муң рубльдин номнарын сандылап тарымын чорук мында ном тарылгазының багай эвес тургустунганын херечилеп турар.

Мындг болза-даа херектел кооперациязының шугумунга ном тарылгазының ниитизи-биле четпес чоруп турары демгелдери чугула. Чижээ, Би-Хем районун Сесералт сельпоунуң ажылдакчымы Яхенко мынча деп чугаалап турар. «Бүгү номнарын базага дүжап берип каар, а ымы кандыг номну херектелиди, оңу базадан барып ап берип тургай-ла бис». Ол дөрге номду сандылап тарымы дөң эвес, а складтап кааптар дөңи ол болгаш ном тарылгазының чугула политиктиг ужур-дузазын шуут билбес ийилке аш оңу херекте албас иштинин төвчүдүр.

Чаз-Хал, Бай-Тайга, Барымы-Хемчи районларының улдуручулары ном тарылгазының ажылдын база илчээр көрүп турар— деп, облпотребсоюзунг ном сандымын килдизиниң өргөлөкчиси эш Забретиниң меделеп турары черде үнделин чок эвес.

Шынал-да кээге магазинерде ном тарымы ажылды багай организастап турар. Мында номнарын кескү черлерге аттарын көргүзү салып, амак-ла басымылар чымып каан чыткылаар таварылаар хувар эвес. Мынганга оларларда малчынарга, хову тургаларыңга тараажыларга, мал фермаларыңга саякчыларга номнар четпейн турар. Биле магазинер ажылдакчылары малчынарга, ховуа ачылдан турарларга шай, тапыс, пөс-тавыи чижектиг бараннарын чедирип сандып тургаш, оң-биле калы номнарын чедирбейн турар чоруктар кайы хей.

Чонуну ортузунга номну сандылаар

Улаг-Хем районун «Күш-ажылдык хостуу» колхозунун баргазы эш ГЛЕТОВКА

партия организациязының секретары эш НАТИП-ООГА

Сүт дузаалдамың чыл планын майның 26-да чединшиңниң күтүсгени-биле база 225 тонна сүтү күтүнеге дүжаар деп немелде хүлээге алганы-биле «Күш-ажылдык хостуу» колхозун бүгү эр, херээкел колхозчуларыңга партия обкому болгаш облүүсөкө илг байыр чедирип база кукуруза, ногаалар тарылгазының планынын дүрген дозарыңга улам ынаыгы чединшиңнерин силерге күтүсдүвөс.

«Күш-ажылдык хостуу» колхозунг колхозчулары хей кыргыздымын организастыг болгаш бедик шынардыг чорудар база эки шынардыг дүк дүжаар талазы-биле долкостунган планын ажыр күтүсөдүр, тарылгаларың аказалдынын шын болгаш ей-шаңда чорудар, ол болза бедик дүжүттү алдыры хандыр дөңинге партия обкому болгаш облүүсөкө бүдүрүп тур.

ПАРТИЯНЫҢ ТЫВА ОБКОМУ. ОБЛНУУСКОМ.

Экономика талазы-биле кайы-кайызынга дузалажырының Чөвүлелиниң киржикчилери чурттарның коммунисттик болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилеринин Чөвүлел хуралының дугайында ДЫҢНАДЫГ

1958 чылдың май 20-ден 23-ке чедир Москвага Экономика талазы-биле кайы-кайызынга дузалажырының Чөвүлелиниң киржикчилери чурттарның коммунисттик болгаш ажылчын партияларының төлөөлекчилеринин Чөвүлел хуралы болган.

Чөвүлел хуралга Албанияның Күш-ажыл партиясының, Болгарияның Коммунисттик партиясының, Венгрияның Социалисттик ажылчын партиясының, Германияның Социалисттик чарык зый партиясының, Польшаның Катышкан ажылчын партиясының, Румынияның Ажылчын партиясының, Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының, Чехословакияның Коммунисттик партиясының төлөөлекчилери киришкен. Чөвүлел хуралдын ажылдыг чалаанын ёзуулар Вьетнамның Ажылчы чоннар партиясының, Кыдаттың Коммунисттик партиясының, Кореяның Күш-ажылчын партиясының болгаш Молдун Араттың-Революстуг партиясының төлөөлекчилери база киришкен.

Чөвүлел хурал күш-ажылдык делегейде социалисттик хуваалдымын чайгыш чок боттадырыңга, бүдүргенин ажылдыг кылдыр специализастарыңга болгаш кооперастарыңга үндөзүлөш, социалисттик чурттарның аразында экономиктиг калы ажылдажылганы улам ыңай көгүдүрениң айтырыларын чугаалашкан, а ол ышкаш улаз ажыл-агыйының кол-кыл адырларын көгүдүрениң перспективтиг планнарын ажылдап кылдыр талазы-биле социалисттик чурттарның күтүнеңи план организастарыңга ажылдык дугайында информацияны дымнаан.

Социалисттик чурттарның аразында экономиктиг харылдаалар чайгыш чок быжыгың база улам-на хей артардыг шынчылг болуп бар чыдар дөңин Чөвүлел хуралдын киржикчилери чангыс ап-сеткилдиг демгелдөөнөр. Соелту чылдарың дүргүзүңга, ылангыя машина тудуушкунунуң талазын бөдүргүзүң специализастары болгаш кооперастары дүжа көгүдөң.

Социалисттик чурттарның улаз ажыл-агыйын көгүдүрениң перспективтиг планнарын тургузары-биле холбоштыр сүме-савалдары белектер талазы-биле дүжа улуг ажылды Экономика талазы-биле кайы-кайызынга дузалажырының Чөвүлели болгаш оң доктамак комиссиялары чоруткан.

Социалисттик чурттарның бүрүн деп өргөңиң, национал

эрге-ажытарын кайы-кайызын күндүлөжириниң болгаш кайы-кайызын социалисттик ёзу-биле дузалажырының принциптеринге үндөзүлөттүг хей талазы калы ажылдажылгазы социализмин болгаш коммунизмин тургузарыңга херөөңге чединшиңниң бараан болуп, социалисттик чурттарның чурт бүрүзүнү бөдүрүкчү күштерин көгүдүрде болгаш социалисттик лагеринин экономиктиг күтүңи ниитизи-биле быжылаарда ажыл-агыйның социалисттик делегей системасынын артык күштерин оң улаз-биле ажылдаар арганы берип турар.

Социалисттик чурттарның аразында экономиктиг харылдаалар дүжа быжыккан болгаш бүгү талазын шынчылг болу берген амгы үеде оларын аразында экономиктиг калы ажылдажылганын хевирлерин улам ыңай көгүдүрде болгаш сайзырангайлыгы, социалисттик лагеринин чурттарның улаз ажыл-агыйын бөт-бодуңа холбоош адырларын бөдүргүзүң улам-на ханым-биле специализастары болгаш кооперастары оңа чугула ужур-дузаалыг деп Чөвүлел хурал санап тур.

Социалисттик лагеринин ниитиге бөдүргүзүң кооперастарын болгаш специализастарын шын организастары материалдыг курлаавырларын камнаарын болгаш ниитинин күш-ажылдык бөдүрүкчүлүгү белидерин, калбарган үндөңдө социалисттик дүгүн бөдүргүзүң темпирини дүргөңдө социалисттик чурттарның бөдүсү курлаавырларын болгаш экономиктиг байдаларын эң-не ажылчын-биле ажылдаары хандырар. Улаз ажыл-агыйының чиг-өт адырлары болгаш энергетиканы бүгү талазы-биле көгүдүрениң, а ол ышкаш эң чаа техниканы улам ыңай көгүдүрениң база шигээдип непердериңиң өргөжөк чугула болуп турарымын Чөвүлел хурал ичкөөңгөй салган. Машина тудуушкунун кооперастарын болгаш специализастарын улам-на күштелидериңиң өргөжөк чугуламынче оңа кичээңгөй салдымын, ол чорук кылгаларын чангыстың хевиринге бөдүргүдө чарыгаларын дүжа кылдыр арганы берип турар улам сайзырангай массалыг болгаш улуг күчүдү бөдүргүдөш шилчир арганы бээр.

Коммунисттик болгаш ажылчын партияларын төлөөлекчилери перспективтиг планнарын ажылдап кылдыр соци-

алисттик чурттарын кайгычмы хей болдунар аргаларын эң дозуу-биле ажылдаары болгаш оларын кайы-кайызын эрге-ажытарын бүгү хемчегер-биле барымдаалап көөрү, а ол ышкаш үлетпүрү шөөлүг көгүдөң чурттарын индустриализациязының денелени белилер сорулга-биле калы ажылдажылганын кайы-кайызынга ажылдыг хевирлерин калбартыры өргөжөк чугула деп чангыс ап-сеткилдиг бадытпаанар.

Чөвүлел хурал экономиктиг калы ажылдажылганы организастарың херөөңге Экономика талазы-биле кайы-кайызынга дузалажырының Чөвүлелиниң болгаш оң организастарын реалын улам ыңай белидери өргөжөк чугула деп санаан.

Социалисттик чурттарның экономиктиг калы ажылдажылганын улам ыңай көгүдүрени, бөдүргүзүң кооперастарың болгаш специализастарың айтырыларын талазы-биле, а ол ышкаш чурттарын улаз ажыл-агыйын көгүдүрениң перспективтиг планнарын ажылдап кылдырың айтырыларын талазы-биле дүргүзүңган сүме-савалдары Чөвүлел хуралга ажылдап кылган болгаш чугула деп көргөн. Өргөжөк чугула практиктиг хемчегелери ажылдап кылдыр төлөөдө ол сүме-савалдары Экономика талазы-биле кайы-кайызынга дузалажырының Чөвүлелинге даччылыг бээр деп Чөвүлел хурал шийтирилөөн.

Экономика талазы-биле кайы-кайызынга дузалажырының чөвүлелинде киришпейн турар чурттарын партияларының төлөөлекчилери социалисттик чурттарын аразында экономиктиг калы ажылдажылгага илчткериң аразында, а ол ышкаш боттарының чурттарының тодаргай байдаларыңга дүжүкүп турар хемчегелерин боттадырып тургаш, кайы-кайызынга ажылдыг ол калы ажылдажылганы чогутур хевирлер-биле быжылаарыңга боттарының белини Чөвүлел хуралга илгерилөөнөр.

Чөвүлел хуралдын хүн чурумунга кирген айтырыларын чугаалажыры чуреттин ханымдан, найраалдыг байдалга, кайы-кайызын акы-дүжа ёзуу-биле билчиринге эткен болгаш чугаалашкан бүгү-ле айтырыларын талазы-биле партияларын төлөөлекчилеринин үел-бовадарының бүрүн чангыс эитин көргүскөн.

КУКУРУЗАНЫҢ ТАРЫЛГАЗЫН ДҮРГЕН ДООЗУП, ОҢ БЕДИК ДҮЖҮДҮ ДЭЭШ ДЕМИСЕЖИИЛ!

Таңдыда кукуруза тарылгазы

БАЙ-ХААБ (Телефон-биле). Таңчы районунг колхозтары болгаш совхозлары 1424 гектар кукуруза тарымы планын 1024 гектарын тараан.

«Революцияның чалбымын» колхоз 213 гектарын, «Совет Россия» — 50 гектарын, «Найраал» — 170 гектарын, «Межегей» совхоз 180 гектарын дөрбелчин-уяланчак арга-биле тараан, кукуруза тарымы планын ажыр күтүскенер. Сталын аттыг, Держинский аттыг колхозтар чоокку хүнерде кукуруза тарылгазын доозар.

«Кызыл партия», Сталин ат-

тыг, Держинский аттыг колхозтар кукуруза тарымы участоктарыны тарылга мурундагы сугтарылгазын чоруткан. «Межегей» совхоз болгаш Держинский аттыг колхоз кукуруза тарымы ховуларга өдөкти база минералдыг чедимчиликтерин төккөн.

Кукуруза тарылгазының агротехникаын чамдыг черлерге хажымын турган фактылар база бар. Чижээ, «Межегей» совхоз 60 гектар черге кукурузаны амаа арга-биле чажып тарааны илерөөн. Ол дугайында агроном эш Ямсакты доңгутуван.

Областа кукуруза тарылгазының чоруп турары

Көдө ажыл-агыйның үнелиг чугула культуразы болуп кукуруза тарылгазын кыска хуусада бедик агротехниктиг денелде доозар, бо чылын ол культураны байлак дүжүттү өстүрүп алыр дээш Барымы-Хемчи районунг колхозчулары, «Барык» совхозтуң ажыл-ишчилери амгы үеде хайымынның ажылдап турарлар. Май 26-да медеени ёзуулар алдыр, бо чылын тарылга чогуур 370 га кукурузанын 341 гектар районунг колхозтары тарып олурткан азы кукуруза тарылгазының планын 92,4 хуу күтүскен, а «Барык» совхоз — 160 га планын 103,1 хуу күтүсөдүп, 165 гектарын тараан.

Районда «Ленни орду» колхозтан өскө бүгү көдө ажыл-агый артельдери кукуруза тарылгазының планын бүрүн күтүскен. А «Ленни орду» колхозтуң тараажылары кукуруза тарылгазының планын эң чоокку хүнерде күтүсөдүр дээш шудургу ажылдап турар.

Кукуруза тарылгазы Чаз-Хал районунг чамдык колхозтарында элээн хождуван. Ниитизи-биле район бо чымын 400 гектар кукуруза тарымы планын май 26-га чедир 353 га кылдыр тараан, азы планын 88 хуу кылдыр күтүсөткен.

Ленни аттыг көдө ажыл-агый артели (даргазы эш Маатар) кукуруза тарымы планын районунг бүгү колхозтарын мурун 106 хуу күтүскен.

«Бурнагар» колхоз (даргазы эш Дайгыранза, агроном эш Агалцев) кукуруза тарымы планын күтүскен-ла база, агротехникаын чурумун кыскамы-биле үрөп келген. Ол ышкаш «Тилелге» көдө ажыл-агый артелиниң даргазы эш Казава-Сарыг кукуруза тарылгазын бедик агротехниктиг денелде кыска хуусада доозарыңче колхозчуларын эвилдөөренин ордуңга, 40 гектар кукуруза тарымынган деп мете медеени берип, агротехниктиг чурумнарын үрөп турган фактылар-биле эштежиң келген. Хынадалан илерөөнни ёзуулар алдыр, «Тилелге» колхоз май 26-га чедир чүгө 23 га кукурузаны тараан болуп турар.

Көдө ажыл-агыйның үнелиг чугула культуразы болуп кукурузанын кыска хуусада бедик агротехниктиг денелде берип олуртуруңче чогуур кичээңгөйни угаандыры Чаз-Хал районунг партия, совет организациаларыңдан, кукуруза тарылгазын дооспаан колхозтарын баштаар черлеринде илгеритиниң турар.

Би-Хем районда

ТУРАН (Телефон-биле). Би-Хем районунг көдө ажыл-агыйыңга ажылдакчыларын чажып чактар талазы культураларың планын чединшиңниң күтүсгөн болгаш чугула культура болуп кукуруза тарылгазын амгы үеде хайымынның чорудуп турар. Район ниитизинде биле бо чылын 800 гектар шагге кукуруза тарымы планынын 50 ажыг хууун бедик агротехниктиг денелде күтүсөдүп алган.

Кукуруза тарылгазын ылангыя «Хадия», «Кызыл тараачын» көдө ажыл-агый артельдеринде эки чорудуп турар. Районунг колхозтарының болгаш «Өж» совхозуңунг ажыл-ишчилери кукуруза тарылгазын июнь 1-ге чедир бүрүн тарып доозар дээш амгы үеде эрестат ажылдап турарлар.

Дөрбелчин-уяланчак арга-биле олурткан

Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхоз өрткен чылын кукурузаны 50 гектарга олурткан, а 50 чылын 70 гектар болган. Чүгө оң шөдүн калбартыр эвес, харын дүжүдүн бедик, гектардан ортумуза-биле 140 центнер ногаан массаны өстүрүп алдыр-ла бөттүг хемчегелери ап чоруткан.

Бөк-Теректе кур болгаш курукан шөдери колхоз өрткен чаймы аңдарып белеккөөн, оң эң таарымчалыг черлери кукуруза олуртурунга шилөөш, оңу күсөк сугталарында-биле хандырган турган. Оң шөдери чажып белеккөөн ажылдаан база багай эвес. Колхоз дарга эш Дудеранч редакцияга дымнатканы болза:

— Колхозта комсомол организациязының секретары эш Тынтыр-оога улдурунган 12 кижэ составтыг аныктар эвөөнү кукуруза ажаан-өстүрүнеге тусыйлап быжылаан бис. Чугула негеттинең чепсөө-херексөө болгаш чурттар күш оларда база хандыртырган.

Эвөөнүң механизаторлар-биле денгиз күш-ажылдын түнелинде бо чымын 63 гектарга кукуруза олуртуп план 70 гектар кылдыр күтүсөттинген. Оңу шулууну сугталгы черлерде дөрбелчин-уяланчак арга-биле олурткан.

Финляндияның Президентизи Урхо Кекконенниң СССР-де чоруп турары

СССР-нин Дээди Советинин Президиумунун болгаш оң Даргазы К. Е. Ворошиловтуң чалаанын ёзуулар Совет Эвилелинде алчы болуп чоруп турар Финляндия Республиканың Президентизи Урхо Калева Кекконен болууну калы чоруп кижилери болууну калы Москвада майның 24-те Совет чуртту келип чорупкан. Ленинградка, Свердловскиге болгаш Ташкентке ол баар.

Фин аалчылар-биле калы Москвадан Ф. Р. Козлов, СССР-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазының ораакчысы К. М. Озолин болгаш албаның өскө-даа кижилери чорупкан.

Финляндия Республиканың Президентизи Урхо Калева Кекконен болгаш оңу үдөөн кижилер «ТУ-104» деп самолет-биле майның 24-те 10 шакта Ленинградка чедер бергенер. Финляндия Республиканың, Совет Эвилелиниң

болгаш Россия Федерациязының куруне тузтары-биле шимөөн турган аэропортка Президентин болгаш оңу үдөөн кижилери СССР-нин Дээди Советинин Президиумунуң келжигүнү И. В. Спиридово, Ленинградтың хоорай Советинин күтүсөкүмүң даргазы Н. И. Смирнов, СССР-ниң болгаш РСФСР-ниң Дээди Советтеринин депутаттары, Ленинградтын ажылчы чоннарын төлөөлекчилери үтүп алганар.

Президент Кекконенге Ленинградчыларын мурунунан Ленкоорсеттин күтүсөкүмунун даргазы Н. И. Смирнов байыр чедирген. Финляндия Республиканың Президентизи У. К. Кекконен хары чугаа чугаалаан.

Хүндүлүг аалчыга болгаш оңу үдөөн кижилерге Ленинградтын чуртталчылары илг байырын чедирип турганнар.

(СЭТА).

Чурт үлетпүрүнүң бөдүрүлгелеринде

ЧАРТЫК ЧЫЛДЫҢ ПЛАНЫН КҮҮСЕДИПКЕН

Довбаастың сураалыг шакхтөрү эш Николай Мамайның муракчы метотдарын калба-биле ажылдавынган, Туранин болгаш Шуурмактын үлетпүр комбинаттарының ажылчылары бо чылдың май айда эрестиг ажылдаанар. 1958 чылдын баштайгы чартымын бөдүргө планнарын ол комбинаттарын коллективтери ам хууса бетинде бүрүн күтүсөдүп, планын ажыр 1100 кубометр дилг материалдары, 2000 кубометр ажыг мыш материалдарын белеккөөн болгаш 19,5 муң рубльдин эг-херекселерин планда көрдүңгениден хей кылдыр бөдүргүндүргөнөр.

ЭКИ ШЫНАРЛЫГ ТУУБУЛАРНЫ ЧАА ТУДУГАРГА БЭЗЭ ДЭЭШ

Бүдүрүп үндүрүп турар туубуларын шынарын экижилер, чаа туудуларга чүгө бедик шынарын туубуларын бээр дээш Кызылдың туубу заводунунг ажылчылары сөөлүг үеде боттарының аразында социалисттик чарышты калбартаанар. Кызыл довурактан туубулар бөдүрүп үндүрүп көүдөң.

Майның баштайгы оң хонууда заводтуң ажылчылары эки шынарын 700 муң эскөк туубуларын чаа туудуларга бөдүрүп бергенер. Ажылдаанар эштер Буриңцева, Чихачева, Куулар, Берова болгаш эскелер-даа бөдүрүп үндүрүп турар туубуларын шынарын экижилеринче кол кичээңгөйни угаандырып турарлар.

БАШТАЙГЫ САЛ-БИЛЕ КЕЛГЕН БЫШ

Смининиң мыш ажыл-агый черининг ажылчыларының белеккөөн мыжын Каз-Хемчин улаз дургаар салдымын, Кызылдың чаа туудуларынга чедир чугула ажыл ам эгелей берген. Баштайгы сал-биле бардыган мыш бо чылдың май 21-де Кызыл хоорайга чедип келген. Бу улаада 408 кубометр тууду мыжын дуржулгамын салдылар эштер Ловейкин, Долгов болгаш эскелер-даа орук суур моондг чок чедирип келгенер. Тууду мыжымы сөөрткөн салдар хүн бүрдө көш турар.

Хоорайлар, суурлар чаагайжыдылгазы—бүгү-ниитиниң чугула херээ

Биетин областың төвү Кызыл хоорайны чаагайжыдыр болгаш ногаанчылар талазы-биле шалычтайны бо чылдың май 10-дан өгөдөй чарлаан. Бодунуң төрөөн хоорайны чаагайжыдыр база ногаанчылар дөш чурттакчылар боттук ажыдарны кылып турар. Чижээ, областың садыг-кооператив школаның коллективни шалычтайны аймак агаандан бээр 200 ажыг мыштарны школаның девискээринде тарып олурткан.

Моон мурнунда чыдарда болгаш бо чымын тарып олурткан мыштарны ажаалдазын, сугтарылазын өжүктүткөн. Бо чугула аймакка эштер Суворова, Маячын-Торжу, Байчир болгаш өскөндөр-дээ өң иденпейлиг кырып турарлар.

С. МОНГУШ.

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» көдө ажыг-агыл артылыгы төвү Булуң суур чыл келген тудум-ла сайырап турар. Болжолчу суурунуң кудумчуларынын, бажынарынын чыны бо чымын арыглап аштаан. Мында хей санныг мыштарны тарып олурткан. Бодунуң суурун арыг-шевер тургузар, тараан мыштарны эки ажаап өстүрүр дөш колхозчулар иденпейлиг аймаккап турар.

И. ТӨГҮС-ООЛ.

Кызылдың № 6 школаның коллективни хоорай чаагайжыдылгазына база ногаанчылыгына иденпейлиг кырып турар. Школаның девискээринге бо чымын хей санныг мыштарны, ыланга чадан мыштарны тарып олурткан. Чаектер тарылгазын белеткеп турар. Чаагайжыдылгага болгаш ногаанчылыкта оло школаның чедиги класстың (башкы эш Никитин) өрөнкчилери эң мурнакчы кырып келген.

Ю. ДОРЖУ.

Чөөн-Хемчик районун улуг колхозтарынын бирөөн болур «Кызыл тараачын» көдө ажыг-агыл артылыгы төвү Даштыг-Бужур суурну чаагайжыдырчы база ногаанчы-

Ленин аттыг колхозта

Тес-Хем района Ленин аттыг колхозтуң малы бо кыжын менди чыл ашкан. Бо талазы-биле Орук-Шынаа болгаш Устүү-Шынаа малчынар дээр көргүзүлгөрг болган.

Малдың өзери оң чаш төдүн менди алырында. Ч. Суван 354 хондан 365 хураганары, Дондур 32 бөдөрүнүн куунарынын, Иnderма 10 икестериниң бызааларын бүрүн доруктурган.

Колхозтуң тудук бригадалык чурттагыны 13 бажынарын кылып дооскан, 4 бажынары база дөтөр чөткөн. Устүү-Шынаа болгаш Шуурмакта эвеналар мында мал фермазын тудууларын база чедип-киниг чоруулу турар.

дарынче колхоз баштаар чери болгаш көдө Совет бо чымын кичөөнгей салбайн турар. Оң түнелде колхозта чеди чыл школанын, көдө библиотеканын, клубтун, кичи эмделгенин, а ол мышкаш колхозчуларның бажынарынын чынында мыш тарылгазы бо чымын организастаттынмай барган.

Суурга арыг-шеверни тургузарынче кичөөнгей база салдынмай турар. Колхозчу суурну чаагайжыдырчы база ногаанчыларынче чогуур кичөөнгейни утландырыр аргель баштаар черинден база көдө Советтен негеттинип турар.

Д. ДАМДЫШ.

Өвүр районда «Коммунистиче орук» колхозтуң вежигүнери Арыг-Бажы суурну чаагайжыдырчы база ногаанчылар талазы-биле бо чымын боттук ажыдарны кылганар. Чүгө бо чымын безин суурга 600 ажыг мыштарны тарып олурткан, 500 метр нити хемчөөлдүг херимни тудуп дооскан.

Төрөөн суурну чаагайжыдырчы база ногаанчыларынга эштер Базыр-оол, Чажын-оол, Хуралбай олар өң иденпейлиг кырышкенер. Тарып олурткан мыштарны чыгы ажаалдамынче кичөөнгей колхозчулар амыг үдө күштедирген.

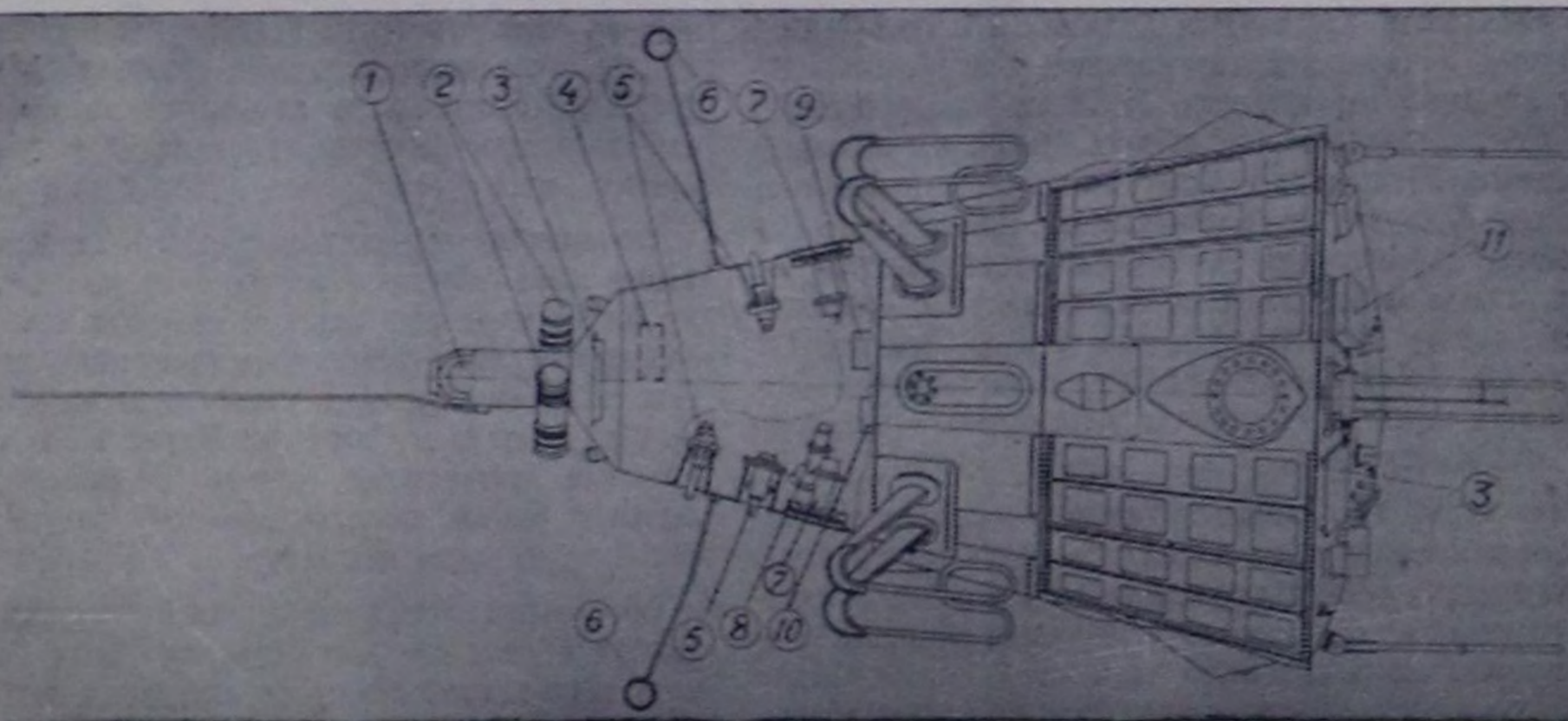
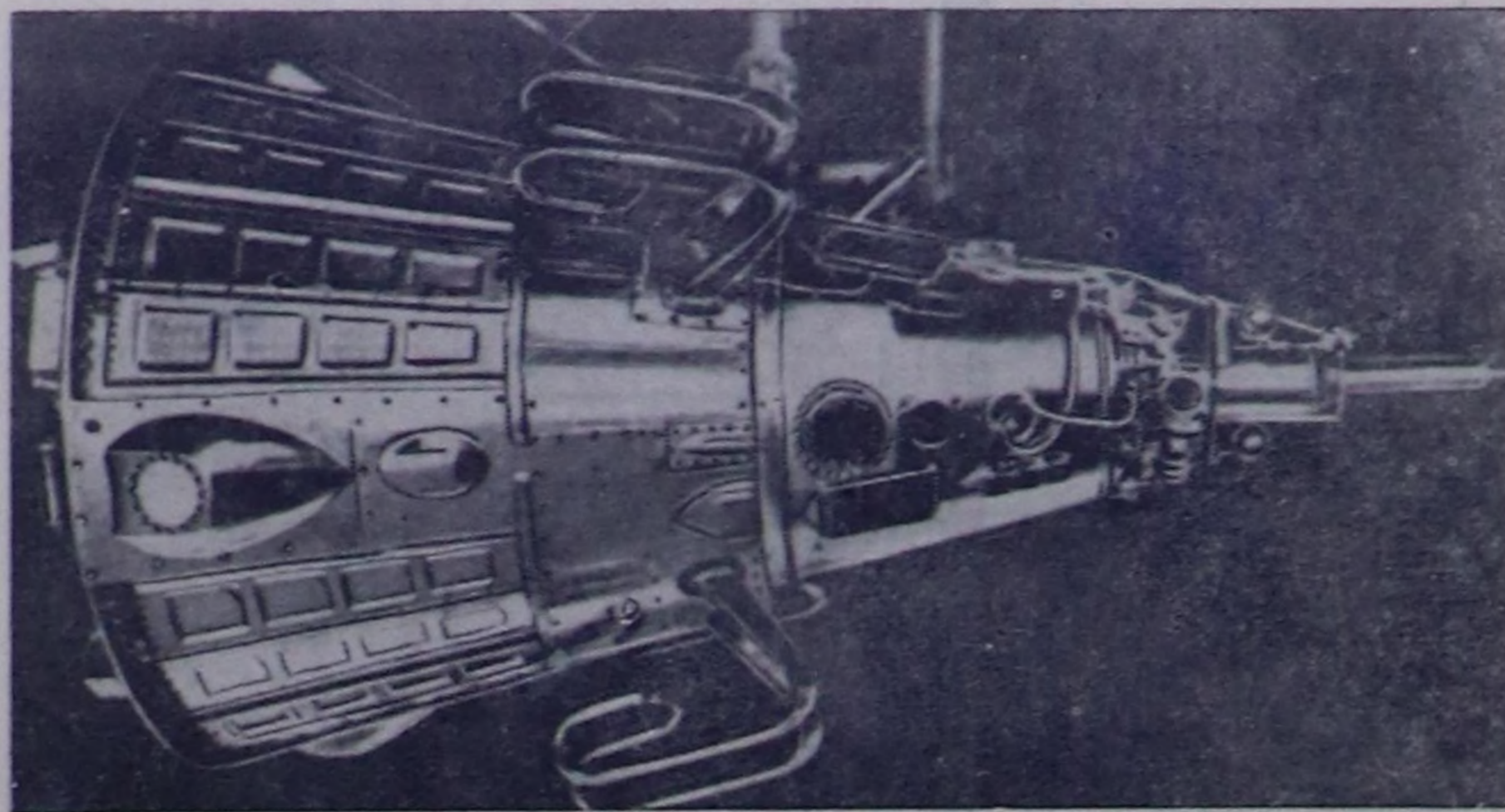
Ш. САНДЫЙ.

Бая-Хем районун төвү Сарыг-Сеп суурну чаагайжыдыр болгаш ногаанчылар дугайында суур Совет бо чымын сагыш салбайн келген. Оң түнелде, чечек тарылгазы албан черлериниң болгаш чурттакчыларын бажынарынын чынында организастаттынмаан. Район төвүнүң кол кудумчузу болур Еписейская кудумчузунда безин мыш тарылгазын кылган.

Район төвү Сарыг-Септи чаагайжыдыр сайырадыр, ногаанчылар талазы-биле боттук хемчөөлери ап чорудары суур болгаш район Советтериниң күссөмөрүндан, хей-ниити организасталарындан негеттинип турар.

С. ИДАМ.

Черниң үшкү совет эдеринчизи

Сөстүн долу утказы-биле алырга, үшкү совет эдеринчи болза октаргайда автоматтыг эртем станциязы болур. Оон тургузу болгаш конструкциязы баштайгы эдеринчилерге болдурга дыка нарын. Үшкү эдеринчини тургузарда, анаа яны-бүрү эртем дуржулгаларын чорудары-биле болгаш хей санныг эртем база хемчөөкчи аппаратураларны кирири-биле холбожкан эзээн хей онзагай негелделерни барымдаалап көргөн. Аңгы-аңгы эртем-херекселдериниң бот-боттарынын аразына садылар көргүзүр аргалык болдурарда, эдеринчини эп-теп гзарыштыр чорукту ылавылап аждапп кылгыр болгаш эртем аппаратуразынын эскеринчи элементтерин (берикчилерин) кирири негеттинген.

Эдеринчини герметиктиг (эптээн) корпусу конус хевирлиг болгаш алюминий шуткулгалардан кылдырган. Оон даштын баштайгы эдеринчилерин ышкаш кылдыр хүнүнү радиациязы-биле херелденип чайыннарынга эргөжөк чугула болзун дээш онзагай кылдыр чай-

ырлап кылган. Эртем аппаратуразынын электроннуг блоктары, радио хемчөөр системалар, программалар көргүзүкчү болгаш оьктагның электромиктиг үнер дөстери эдеринчиниң корпусунуң иштинде тургустунгулаан.

Устүкү чурукта: Черниң үшкү кылымал совет эдеринчинин нити хевир.

Схема чурукта: Черниң үшкү кылымал совет эдеринчинин эртем аппаратуразы: 1. Магнетометр, 2. Хүнүнү корпускулярлыг херелденишинин демделгээр фото көүдөдикчилери, 3. Хүндөн чымыр батареялар, 4. Октаргай херелденишинин фонтонарды демделгээр херексе, 5. Соранза болгаш нончудушкун манометри, 6. Ион синиркичлери, 7. Электриг флюксметрлер, 8. Масс-спектрометр хоолайы, 9. Октаргай херелдешкинине аар ядроларны демделгээр херексел, 10. Октаргайны бирги херелденишинин күженишинин хемчээр херексел, 11. Микрометриорларны демделгээр берикчилер.

Кызылдың автоматтыг телефон станциязының тудуунда

Хоорайның автоматтыг телефон станциязының кол тудуун дооскаш, баштайгы эзөөн бо чымын ажылдагы кирир чугула соруга Кызылдың харылаа конторазынын мурвунда туруп турар. Харылаа конторазынын ажылдачылары бо ажылга иденпейлиг кырып турар. Телефон удазынарынын дамчы-

рынга 500 ажыг метр траншеяны олар казып кылган.

Индыг болза-даа, Хоорайның автоматтыг телефон станциязынын тудуу дыка саадап турар. Ол станциянын чамдык чугула тудуулары кылдыр талазы-биле «Тыва тудук» трети-биле керөө чарынган. А ук-

Почта чедирилгези саадап турар

Улуг-Хем районун Арыг-Бажында «Партияның XX съездин» көдө ажыг-агыл артылыгы вежигүнери солунары, журналдарны чыл бүрдө хейи чыгып ап турарлар. Индыг болза-даа, колхозчу-

ларның чагаан солуннарын база журналдарын оларга чедирери сөөлү үдө дыка саадап турар апарган. Почтаны колхоз төвүнче чогуур үезинде чедирер дугайында районун харылаа конторазы болган

Хөй-ниитиниң мурнунга хамааты хүлээлгени аксеткилдиг күүседир

Совет хамаатыларын кол-кол хүлээлгелерин СССР-ниң Конституциямында хоойлужукан болгаш хөй-ниитиниң мурнунга оларнын ылавыла күүседир хүлээлгелерин тодаргай айткан.

Нитиниң мурнунга хамаатыларын хүлээлгелери дээрге социалисттиг нитилелдин, күрүнениң эргө-ажымтарынга таарымчажок бүтүлө чүдөлөр-биле эштеп чок демисе-жри болур.

Индыг турда-ла чамдык кижилерниң талазындан оорларын, самчылдакчыларын, нитиниң көрүм-чүрүмүнга уду хуниган чоруктар үлгедикчилерин, а ол мышкаш өрт, сугнуң айымыдарын көрө тура-ла оларга уду демисежринден анаа-ла ойталап чорур кижилерниң бары чажыт өвөс.

Бо дугайында чугаа чангыс чижекти көргүзүп болур. Бо чылдың май 19-та Чаа-Хөл районун Шанчы деп черге өрт өскөзүндөн «Найыраа», «Бурунгаар» колхозтарыны кыштагаларында, колхозтарнын Суглуг-Адырда белеткөөн тудук болгаш оттулар мыштарынга когарал таварыштарынын аймылы дигрели берген турган.

Анаа Чаа-Хөл МТС-тин 6-ты трактор бригадалык трактористери Анай-оол, Бегзи олар мырнай өрт чанынга ажылдап турган-ла оон үнү дөзө черни трактор-биле чарып аңдарындан шуут ойталавнар. Техниканың күжүнө мынаган, колхозчулар олардан дилегин кылдыр «Биетин хөрөнгө-өшөөн турган өвөс, өрт биске чүү хамааны» деп, мычаар болап турганар.

А эш Даныш-оолдуң база-ла хууда хөрөнгө-өшөөн өртөншп турбаан. Мычана-даа хөй-ниитиниң хөрөнгө-өшөөн чурттуң байлаа анаа болунуң хөрөнгө-өшөөн артык үөлүг болган. Мычанаган болуңуң хей-сынын-даа, күжүн-даа харамнамай, хөй-ниитинин, күрүнениң мурнунга хамааты хүлээлгени о алдарлы-биле күөсеткен болгаш патриотчу чоруун көргүскөн.

А. ДАВАА.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Дилги өстүрүп, артылың орулга-зын көүдөдир соруга-биле Өвүр районун «Кызыл тудук» колхозтуң баштаар чери 1956 чылда 12 кара дилги садып алган.

Дилгилерниң ажаалга тейлээлгиче сагыш салдынмаанын 2 чыл дургузунда чангыс-даа өлүдө чок болган. Дилги ажыг-агылы колхозка орулга бөзүрүнү улуу харын чарылгазы болуп турар.

Д. МОНГУШ-ООЛ.

Артылың нитилештирген ылазын колхозчуларын хуузунда малын тусыйлаар ужурап. Улуг-Хем районун «Чодураа» колхозунуң баштаар чери колхозтуң нити мынадын колхозчуларын малын аңгылаар дугайында каш удаа шиптир үндүрген болза-даа, күөсеттинмейн белген.

Артылың шээр малында чидириг хей, оларын өтчөт, үбүдүн кылырынга колхозчуларын хуузунда малдары шалтыктыг болуп, колхоз-

деп үлөгөр чугаа бар болгай, өрттү өскөтүшпн өжүрериниң аргам чүдө» деп хейге медетлевишаан, «Бурунгаар» колхозтуң вежигүнү, район Советиниң депутаты эш Сат Даныш-оол өрттүң база бир калбарып бар чыгкан уунче шаап чеди келгеш, довурак-биле ону хөмө өжүрүп эгелээм.

Иштыг, хараганыг, ситениг черлерге улажып бар чыкылаан «албынштарын улуг шиптир-биле, довурак-биле улаштыр-улаштыр оң өжүр шаап турган. Эш Даныш-оолдуң өртке уду чоруун турган кара-кызыл демиселдине чорумал чолаачы В. Губанов, Александров олар таварышп келгеш, анаа дуулашканнар. Мычанаган үн-ле кижидык калбарган өрттү оң бир айымдыг черинден мындыг янымын биле шуут өжүрер аргалыг болган.

Өрт болуп турган черин чанынга «Бурунгаар» колхозтуң Лопсаң суугар баштаан колан аламын-даа тургулаан, орук-суур машиналыг, аштыг кижилер-даа шуужуң өрттү-ле турган. Индыг болза-даа олар өрт өжүрер херекке боттарынын калдыг-даа дуузын көргүспөзүнөр. Олар база демги-ле Анай-оол, Бегзи суугарылаштыр «Биетин хөрөнгө-өшөөн турган өвөс, өрт биске чүү хамааны» деп, мычаар болап турганар.

А эш Даныш-оолдуң база-ла хууда хөрөнгө-өшөөн өртөншп турбаан. Мычана-даа хөй-ниитиниң хөрөнгө-өшөөн чурттуң байлаа анаа болунуң хөрөнгө-өшөөн артык үөлүг болган. Мычанаган болуңуң хей-сынын-даа, күжүн-даа харамнамай, хөй-ниитинин, күрүнениң мурнунга хамааты хүлээлгени о алдарлы-биле күөсеткен болгаш патриотчу чоруун көргүскөн.

А. ДАВАА.

Кызыл хоорайның харылаа конторазынын Бая-Хем кудумчузунда салбыр ажылчы чонун чагылдаларын эдеринге өй-шаанда чедирип бербейн турар.

Луговая кудумчуңуң чурттакчылары чагылдаларын 5—6 хонук озадап ап турар. Чижээ, «Шына» солуңуң апрель айны сөөлүг хүнеринде үнгөн номерлерин май 5-те алган мен.

Бо салбырын ажылында улуг четистер барын илереткен материалдар область солуннарынга парлаттынп келген, индыг болза-даа салбырын ажылды өжүктүткөн.

С. САНДАН.

НОГАА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНГА СУМЕ

Чамдык ногааларны болгаш аьш-чемге хереглээр оьттарны тарыры

Корнеплодтарны болгаш согунаны тарырынын хуусаалары барык-ла эрттир турар. Ол мышкаш сорун хүнер морковтуң, свекланы болгаш согунаны сырың үресинериниң эки өзүнерин амырынга таарымчалап болуп турар.

Корнеплодтарга болгаш согунага үнүш-дүжүтүр, эки ажалаттынган болгаш бок үнүштерден арыг хөрүң херек. Бир өвөс ногаа тарырынга чаш уакустуң ажылдап турар болза хөрүңнү болбаазырадыр үдө үнүштерин дөзүн үрөлдөп баксырадыр хей чымын сителериниң даамдарын болгаш дооскаларын чуртугаларын ап октаар херек. Индыг уакусттарга корнеплодтар болгаш согуна тарылгазын безин 12—15 см база калбаа 1 метр чалчыгаштарга чорудары чугула. Оң-биле казы оларны ажаалдыгына херектиг 35 см орукчугуларын оларнын аразына арттырар херек.

Тарырынга долу дензидиг, удуг, үнүчүдө 70 хуудан өвөш өвөс үресинер болур ужурут. Сугну хүн бүрү солуушаан, оларын ийн-үш дүн-хүн дургузунда баш бурунгаар өртүрүп шыгыдар херек. Оң соонда олар үресиниң калбак мыш кырынга чада каап, бичип кургалдыр.

Чалдарын тутун азы доора дур-

гаар кылдырган арыктар азын-биле бот-боттарынын аразы 20 см ырак чалдарга морковту болгаш согунаны база аразы 25 см ырак чалдарга свекланы тарыры. Морковту болгаш согунаны 1,5—2 см-ден ханы өвөс, а свекланы 3—4 см ханы кылдыр тарыры. Үресинерин арыкчылгаштарын дүвүнге салгыр чугула. Чышкан үресинин кырындан чадаан кара довуракты чуга кылдыр чажар, оң соонда бир сантиметр кымын ириңди өдөкти чажар, эки ирөөн торфту төвүр улам эки. Индыг артылың чамканда өзүнер иденгейди болгаш найырадыг өзүп үнер.

Кажан өзүнер кестип келгенде оларнын арыктарын ап октаар болгаш бок үнүштерин узутпаар. Ол болза свеклага онза чугула, чүге дээрге оң бир борбак үрөшпү бургузунден 2—4 чедир өзүнер үңгүлээр. Олар өй-тавында өзүп үнүш дөш артык өзүнерин ола-ла дорван ап октаар херек.

Сырың үнгөн өзүнерин баштай 10—15 хонганда, оң соонда 20-30 хонганда оларнын аразын ырадып тарымталдырар. Ол үдө үк өзүнериниң бот-боттарынын аразын 2-3 см ырадыр. Корнеплодтарын ап октаар өзүнерин аш-чемге херектээр.

Чамдык ногаалар дугайында каш сөс.

Морковь «А» витамини-биле байла. Ол болза кижини халдырадыр аарыктардан камгалап турар. Чүс-грамм дензидиг чангыс морковца «А» витаминин дүн-хүн иштинде херелдээр хире норманы болузда тудуп турар. Эрте үнер дээр стюлова сорту болза «натселин» сорту үзүн» сорту болур. Ол сорт тараан соонда 90—100 хонганда быжа бээр. Бо сорттуң чангыс-ла четпес чүвези болза ону үр үдө кадагалап шыгжап болбазы болур. «Шантен» болгаш «моксваанын кымык» сорттары үр үдө кадагалаттынар. «Герань», «спаржит» каротели» деп сорттар эң эрте быжар продукцияны берип турар.

Свекла морковтуң соонда ийгилиги эзеп турар. «Грибовский» дымгычаа» деп сорт эң азымдакчы болгаш чигиринг шынаары-биле мыламын турар. Ол сорт репы мышкаш дымгычак болгаш дамылардыг. А «борис» деп сорт төгерик дымгалардыг. Бо ийн-сорттуң баштайгыны 110 хире хонганда, ийгилиги 5 хонук озадап быжар, индыг болза-даа эң бедик дүжүттү-биле база көчүг эки амданыг шынаар-лар-биле мыламын турар. Свекланың бүтү сорттары эки кадагалаттынар.

Согуна болза аш-чемге дус ишкеш база-ла эргөжөк чугула. Ол болза, бактерияларны өдүрүп турар. Согуналар чидиг ажыг болгаш чигиринг амданыг кылдыр мыламын турар. Оларнын биргизинге колуудуна «ростовский», «бессоновский», «стригуновский», «арзамаский», «миргорский», «одесский» болгаш өске-ла сорттар хамарып турар. Согунаны «каба» болгаш «испанский» деп сорттары бүрүн четип өзөргөтө 150-ден 180 чедир хонуктары негеп турар. СССР-ниң ортумак куржаанга оларны расадаларга өстүрүп көүдөдир турар.

Индыг болза-даа «спорей» деп согуна ам-даа шоолуң негеттинмөөн. Ол чымчак амданыг. Чуртун ортумак куржаанга оң өзөргөтө 180 чедир хонуктар негеттинер. Индыг согунаны расадаларга өстүрүп турар. Согунанын эң эки сорттары болза «карантаевский» болгаш «болгарский» сорттар болур.

Корнеплодтардан мыламынтар өзүнер үнгөн соонда 30—40 хонганда согунанын артык бүрүдериң ап октаар болгаш өзүнериниң бот-боттарынын аразын 3—4 см ырадыр. Согунанын артык бүрүдериң ап кааптарга чымчак, эки амданыг болур. Чуртун орта болгаш согуна куржаанга үресиниң чажып тараан согуна ажаап алымын эгелгиче чедир өзүп үнүп турары ховар өвөс. Ол болза чүгө курга, чымын күзүн четче быжар. Чүге дээрге четче бышпаан согуна багай кадагалаттынар, мычанаган ону күзүн база кымын бирги чар-

тында чөмгө хереглээр чугула.

Чедир бышпаан согунаны сымы-биле казы черден тургаш, ону өрөөлгө кургалдыр, оң соонда ону көжегелештир өрүп ап болур. Мычаар ажаалан согуна часка чедир эки кадагалаттынар.

Чаа кат-чимистер болгаш ногаалар үнүзүнде, чыстың баштайгы хүнүндө аш-чемге витаминериниң чедипшеин турар чорун онза билдирип турар. А витаминер болза кижини кадымын көчүгүтүп чугула болгай. Маанаа ногаа-өзттар — салат, шпинат, укроп улуг дуузын көргүзүп болур. Олар витаминер-биле онза байлаа. Хан системанын үресиниңкенин катат тургузарында ногаалар көчүгүтүп чугула ролду ойноп турары сөөлүг үдө илереттинген.

Ногаан ногаалар дүжүттүң кыска хуусаалары-биле мыламын турар. Оларын тараан соонда олар 25—40 хонган быжып турар. Оларны өдөк-биле, ириңди өдөк-биле азы компосту-биле эки чөмшөк чалдарга тарыры херек. Чыстың бүтү дургузунда ногаалардыг болур төлөөкүк ногааларны оң чалдарга 10—15 хонган база катат тарыры.

Бо ногааларын канчаар тарырыг? Оларнын агротехниказын дугайында каш сөс.

Салат болза ону тараанын соонда 35—40 хонганда чымчак, шыктыг бүрүдериң берип турар. Салаттын дээр сорттары болза «моксваанын бүрүдүг» (эң эрте үнер) болгаш «беттер» деп сорта-

ры болур. Күзүн тарырынга саалаттын «ромен» деп сорттары эки таарып турар. Оларнын эң дээрлери «баллон», «парижтик ногааны» деп сорттар болуп турар. Саалатты чазын эрте, апрельдин төнчүзүндө, майнын эгезинде тарыры. Ол болза четир шыктыг эки хөрүңнү негээр. Ону одуруглар бот-боттарындан 20—30 см ырак кылдыр чалдарга чыкып тарыры. Чажылдамы ийн одуругтуң денталар хевирлиг чорудар. Одуругтар аразы 20 сантиметр, а денталар аразы 35 сантиметр болур. Салат чымчак амданыг болзун дөш ону сымрыг кылдыр чажар (өзүнериниң аразы бот-боттарындан 1—2 см ырак болур).

Бочаныг салатты алыры-биле өзүнериниң аразы бот-боттарындан 15—20 см ырак кылдыр артык өзүнериниң ап октаар. Расааланы 4-5 бүрүдөр кылдыр баш бурунгаар өстүрүп алыр. Оң соонда одуругтар аразын 20—25 сантиметр ырадыр, а одуругтуң бодунга 15—20 сантиметр ырадыр өдө одуруттур. Чай дургузунда салатты каш-даа катат тарып болур. Салатты күзүн кыш ажары-биле база чазын эрте өрөөн черге тарырга багай өвөс түндүктерин берип турар.

«Ромен» деп салатты июльдуң ийги чартымында чажып тарыры. Ол сентябрын төнчүзүндө, октябрын эгезинде быжар. «Роменни» кончалары 1—2 чымыг температура сериниң подвала бүтү кыш дургузунда эки кадагалаттынар.

Шпинат сөөкка шыдамдыкынын талазы-биле ногааларнын аразында бирги черин эзеп турар. Бир өвөс ону августун эгезинде (СССР-ниң ортааккы куржаанга) тарыры болза оң бүрүдериң аажок улуг кылдыр өзүп үнер болгаш кымын хей өрттирер, хар чүгө эрири билек ону аш-чемге херелгел болур. Күзүн тараан шпинат чазын тараан шпинатка болаарга витаминер-биле байлаа.

Шпинатты одуругларын аразы бот-боттарындан 15—20 сантиметр ырак чалдарга тарыры. А одуруглар иштинге оларнын аразы бот-боттарындан 4—8 сантиметр ырак болур. Чажып тарырынын ханымы 2 сантиметр. Чышкан эгелээш күсө чедир шпинатты каш-даа катат тарып болур. Көчүгүтүп ийгезе шпинат аажок бедип үнер. Мычанаган оң бүрүдериң чоруту ап октап турар. Ол таварылганда оң дүжүдүн ийн-үш катат ап болур. Шпинаттын дээр сорттары болза «Ростовский», «Вирфоль», «Виктория» деп сорттар болур.

Укропу ногаа кылдыр ажыкталарда бир метр хире калбак денталар кылдыр азы чалдарга одуругтар аразы бот-боттарындан 8—10 сантиметр ырадыр чажып тарыры. Үргүчү чаа ногаалыг болур төлөөкү укропту чышкан эгелээш күсө чедир ийн-үш катат чажып тарып болур.

В. И. ЗДЕЛЬШТЕЙН.

ВАСИЛИЙ-диг хүндүгүг академиг, профессор.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

Хойжунуң кызымак жуи-ажылы

Донгак Мартан-оол — Сүт-Хал районунун Киров атыгы колхозунун хойжуу. Ак-Хал, Тесе-Хал, Кызыл-Чыраа, Дөрбө-Даш шынааларында оң мал кадарбаан-на чери чок. Чыдамк кайы-даа үзелеринде малды каа оларгазын кадарарын оң көчүгү эки билер. Ниятинин малын оң чыл дургузунда оң кызымак ажаап келген, бо аразында 1700 3200 баш чедир өстүргөн.

Нолхозтуң киномеханиги

Эрзин районунун «Ымыл сымды» колхозунун киномеханиги, комсомолчу Урчуту колхозго баштаар чери 1957 чылдың август айда область төвүнге киномеханиктериниң 4 ай хуусаалыг курузунче өрөдип чоруткан. Күрстү оң чедирининин дооскаш, 1958 чылдың эгезинде бээр, болуңун төрөөн колхозунга тусый аппаратчы хуулап алган. Чүткүлдүг ажилдан аргелей берген.

Идепкейлиг почталыон

Парлаатаны чурттагыч чонуну ортузунга нештередир, чагыттыган солуннарын, сеткүүлдерин болгаш корреспонденттарынын эзелеринге ей-шаанда чедир херекти Чөп-Хөмчүк районда «Коммунизмниң херек» колхозта почталыон Ондар Мартан-оол эки ботландырып турар. Мартан-оол нешле иштинде 5—6 уда харызаа контролазында почтамы алгаш, Балган-Бажым сууруну чурттагычларына, сүт-бараан фермаларынын ажилдачыларына тарадып, Манчүрек, Хөлүктүг, Чечектиг деп черлерде чурттап турар малчыларнын чагылаларын партия, комсомол, совет активтерин

Бөрү-биле демиселди күштелдирип турар

Улуг-Хем районда Ленин атыгы көдө ажил-агы артелинин кежигуну эш Шивит-Дамбаа малдың хоралыг дайымы бөрү-биле демиселди күштелдиришкен, бо чылдың чазында 6 бөрөктерин айнап өлдүрүш, оларнын кежин белеткек черинге экеп дужаган. Бөрү-биле демиселди хоочун аччы үргүлчүлөр турар.

Тес-Хемде культура-чырыдышкын албан черлери четпес ажилдап турар

Бедөеде культура-чырыдышкын ажилдарын чорударына культура-башчылары, көдө клубтар болгаш библиотекалар, кызыл булдуңнар партия организацияларынын кол дайныр черлери болур. Идыг турбуже Тес-Хем районунун культура-чырыдышкын албан черлери бөт-тарынын мурунда салдырган чугула сорулгаларын ыракта четпес күүсөдип турар. Районда агы үеде беш көдө клубтар, район төвүнде Культура бажыны база үч көдө библиотекалар болгаш ийн номчулга бажынары бар.

нүнде 24 тоннаны белеткөөн. Ол сизинин арты-биле чазын арган хойларын азырап келген. Хойжу эртен чылын 100 төртүр хойдан-на 103 хураганны алган болгаш хой бурзуңден 2 кг дүктү кыргаш. Оң ажаалгазында хойлар шупту каракул. Ол чылдың-на чазын оңон кг түлөндү дүктү чыш ап турар. Ам бо чылын үс хойдан-на 105 хураганны азырын болгаш хой бурзуңден 2,3 кг дүктү кыргашын хүлөзөгөн. Күш-хүнүгү немелде төлөвиринге хураганнарын, дүктү чыл бурду-ле база ап турар. Ниятинин мал ажилын белеткөөн оң кызымак ажилдаш СЭКП обкомунун, облусткомунун Хундулел бижип-биле каш уда шаңдаткан.

Номчукчуларның бижип турары

Улуг-Хем районунун «СЭКП XX съездизи» көдө ажил-агы артелинин кежигунери Арачаз, Бегзи, Ан-оол, Сундуй-оол, Буружун олар бо чазын 13 бөрөктерин узуткп чок кылганнар.

Кызылдың ыяш заводуна

Күш-ажылдың бүдүрүчүлүгү берилер, бүдүрүлө планын хуусаа бетинде чүгө долур эвес, харын ажыр күүсөдир дөш Кызылдың ыяш заводуңун ажилчынары өрөстүг ажилдап туралар. Чыжеэ, заводтуң дилгилер коллективни чыл эгезинде бээр пландан ажыр 1565 кубометр дилгил материалдарын хоорайның тудуг черлеринге берген.

Хөй сүттү саап алып дөш

Бай-Тайга районунун «Мурнак» колхозунун саанчызы Кара-Сал Дак эртен дөш айларда 12 кырынды бирозондан-ле 402 кг сүттү саап алган. Чыл төнчүзүңге чедир бир инектен 1300 кг сүттү ол саап алып деп хүлөзөгөн. Оң ажаалгазында бүтү инектериниң шупту бызаалары менди.

Мал фермазында

Улуг-Хем районда «УТБА-ның 25 чымы» совхозтуң Ишти-Хем фермазында магазин өргөлдөдү эш П. Носовцев совхозтуң малчынарынын үлөтүр болгаш алыч-барынаарына херекелерин тегерил хандыр дөш идепкейлиг ажилдап турар. Малчынарын хун бүрдү херекелер эргежок чугула-чугула барааннары болур оттуг-нышты, такпы, шай, хлеб болгаш хеп аймаан малчынарга аппарат сандыгызын бөдү организастан

Эрзин райкүсөмнүн даргазының ораалчызы Сарыбанга удуртуган район организацияларынын 15 кизи составтыг шөфчи бригадазы «Кызыл сымды» колхозка 100 баш инек турар кажаны тунша, чоокта чаа артель баштаар черинге дужаап берген.

Колхозтуң тудуг бригадазында

Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездизи» колхозтуң тудуг бригадазы 250 олурутту клубту кырында дооскаш, ам ортумак шкөөлүң тудуун эгелей берген.

Колхозтуң сарлык фермазында

Барыш-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң сарлыклары менди болгаш хун чыл ашкан. Бо талазы-биле сарлык каларчызы эш Биче-оол эки ажилдаш.

Удаас ажилала киирер

Тере-Хөл шагнык кайы-даа үезинде Эрзин районунун колхозтарынын кол одарыг турлаа болуп турар. Инда чурттап, ажилдап турар колхозчулар херекел барааннарын район төвүңден, колхозтарда магазинерден көп садып ап, хөй ышакты орукка эрттирип туралар.

Мал фермазында

Улуг-Хем районда «УТБА-ның 25 чымы» совхозтуң Ишти-Хем фермазында магазин өргөлдөдү эш П. Носовцев совхозтуң малчынарынын үлөтүр болгаш алыч-барынаарына херекелерин тегерил хандыр дөш идепкейлиг ажилдап турар. Малчынарын хун бүрдү херекелер эргежок чугула-чугула барааннары болур оттуг-нышты, такпы, шай, хлеб болгаш хеп аймаан малчынарга аппарат сандыгызын бөдү организастан

Грузин ССР, Кутаискийн С. Орджоникидзе атыгы автомобиль заводу «КАЗ-605» деп чык машиназына чаа хеширин кылып үндүргөн. Машинанын узуну 6 метр 30 сантиметр, 5 тонна чык чүктээр. Чурукта: «КАЗ-605» деп чык сөөрттүр чаа машина. Фото К. Чергайшвилини.

Кызылдың ыяш заводуна

Күш-ажылдың бүдүрүчүлүгү берилер, бүдүрүлө планын хуусаа бетинде чүгө долур эвес, харын ажыр күүсөдир дөш Кызылдың ыяш заводуңун ажилчынары өрөстүг ажилдап туралар. Чыжеэ, заводтуң дилгилер коллективни чыл эгезинде бээр пландан ажыр 1565 кубометр дилгил материалдарын хоорайның тудуг черлеринге берген.

Колхозтуң сарлык фермазында

Барыш-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң сарлыклары менди болгаш хун чыл ашкан. Бо талазы-биле сарлык каларчызы эш Биче-оол эки ажилдаш.

Удаас ажилала киирер

Тере-Хөл шагнык кайы-даа үезинде Эрзин районунун колхозтарынын кол одарыг турлаа болуп турар. Инда чурттап, ажилдап турар колхозчулар херекел барааннарын район төвүңден, колхозтарда магазинерден көп садып ап, хөй ышакты орукка эрттирип туралар.

Мал фермазында

Улуг-Хем районда «УТБА-ның 25 чымы» совхозтуң Ишти-Хем фермазында магазин өргөлдөдү эш П. Носовцев совхозтуң малчынарынын үлөтүр болгаш алыч-барынаарына херекелерин тегерил хандыр дөш идепкейлиг ажилдап турар. Малчынарын хун бүрдү херекелер эргежок чугула-чугула барааннары болур оттуг-нышты, такпы, шай, хлеб болгаш хеп аймаан малчынарга аппарат сандыгызын бөдү организастан

КЫЗЫЛДЫҢ ШКОЛАЛАРЫНДА

Байырлардын шугум чыскаалдары

Хоорайның № 3 ортумак школазынын бүтү өренчилери чыскаалдык турда, шкөөлүң тугун, хүндүлелдин дептерин туткан онгуклаасчылар музыкага үдеткен, туржуңга келгенер.

Колхозтуң тудуг бригадазында

Улуг-Хем районда «Партияның XIX съездизи» колхозтуң тудуг бригадазы 250 олурутту клубту кырында дооскаш, ам ортумак шкөөлүң тудуун эгелей берген.

Колхозтуң сарлык фермазында

Барыш-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң сарлыклары менди болгаш хун чыл ашкан. Бо талазы-биле сарлык каларчызы эш Биче-оол эки ажилдаш.

Удаас ажилала киирер

Тере-Хөл шагнык кайы-даа үезинде Эрзин районунун колхозтарынын кол одарыг турлаа болуп турар. Инда чурттап, ажилдап турар колхозчулар херекел барааннарын район төвүңден, колхозтарда магазинерден көп садып ап, хөй ышакты орукка эрттирип туралар.

Мал фермазында

Улуг-Хем районда «УТБА-ның 25 чымы» совхозтуң Ишти-Хем фермазында магазин өргөлдөдү эш П. Носовцев совхозтуң малчынарынын үлөтүр болгаш алыч-барынаарына херекелерин тегерил хандыр дөш идепкейлиг ажилдап турар. Малчынарын хун бүрдү херекелер эргежок чугула-чугула барааннары болур оттуг-нышты, такпы, шай, хлеб болгаш хеп аймаан малчынарга аппарат сандыгызын бөдү организастан

сөөлгү конганы халпан. Дооуп үнүчүлдери чылдың-на үлөп турар чагычкан байырлар № 1 школага база болган. Ол хун хоорайның оң баштайгы ортумак школазынын термининиң ишти байырларга белеткенге, шметтинге турган.

Сөөлгү конга

Оңу классчыларынын өөредилгезинин сөөлгү хунунге тураскалган шкөөлүң шугум чыскаалына өөренчилер класс-класс аайы-биле чыскаалыккан. Шкөөлүң башчылары, техникти ажилдакчылары болгаш ада-иелер база чыгыш келгенер.

№ 10 школада

Эте класстарынын өөредилге чылдын доосканынын хүнү май 24-те Кызылдың № 10 ортумак школазына ол хүн доозар-даа, дооспа-даа өөренчилериниң сагыш-сеткилин улуг өөршүлүгү шыа алган.

Тускай эртемни шингээдип алдывс

Чолаачылар белеткөөр тускай көв, Черялен, Гавидов, Донгак, Дөбөлүмүң организаастар дугайында областык совнархозлазынын мехларини, оң иштиг дарын кекстериниң илазия башкызы эш А. Лушниковтуң саналын шкөөлүң динчаачылары ийи-биле деткөөн болгаш чолаачылар өөредип идыг белгүңүң эртен чылдың күзүңүңде организастаннар.

Тускай эртемни шингээдип алдывс

Чолаачылар белеткөөр тускай көв, Черялен, Гавидов, Донгак, Дөбөлүмүң организаастар дугайында областык совнархозлазынын мехларини, оң иштиг дарын кекстериниң илазия башкызы эш А. Лушниковтуң саналын шкөөлүң динчаачылары ийи-биле деткөөн болгаш чолаачылар өөредип идыг белгүңүң эртен чылдың күзүңүңде организастаннар.

